

РИСТО РАДУНОВИЋ

*Научни скуп ЦРНОГОРСКИ ГОВОРИ — РЕЗУЛТАТИ
ДОСАДАШЊИХ ИСПИТИВАЊА И ДАЉИ РАД
НА ЊИХОВОМ ПРОУЧАВАЊУ*, Титоград, 12. и
13. мај 1983.

Одбор за језик Црногорске академије наука и умјетности организовао је научни скуп о проблемима дијалектологије црногорских говора. На скупу је прочитано 18 саопштења, од 24 пријављена, а 2 реферата су накнадно достављена, па ће у зборнику радова са овог скупа бити објављено 20 реферата са ријечима у дискусији. Тако ће публиковани зборник вјерно приказати резултате до којих се на скупу дошло, резултате који — по ријечима учесника — обимом, нивоом и значајем прелазе оквире постављене теме и представљају допринос српскохрватској дијалектологији и славистици уопште.

У уводном реферату Драгомира Вујичића *Општи поглед на резултате досадашњих испитивања црногорских говора* дат је општи преглед резултата извршених језичких, посебно дијалектолошких, испитивања у Црној Гори и с циљем да изазове дискусију о стању тих истраживања и перспективама даљег рада на овом плану.

Реферат Павла Ивића *Осврт на лингвистичке методе досадашњих проучавања црногорских народних говора* доноси истрапан аналитички преглед свих значајних дијалектолошких радова о црногорским народним говорима и закључак да „проучавање говора у Црној Гори не издваја се ни усмереношћу ни методологијом из општијих оквира српскохрватске, а посебно штокавске дијалектологије“.

У реферату Митра Пешикана *Правци диференцирања и класификације црногорских говора* разматрају се диференцијалне карактеристике црногорских говора, њихово дијалекат-

ско рашчлањивање и могуће квалификације, а такође и неки проблеми њиховог проучавања.

У реферату Мата Пижурице *Трагови међујезичких додира у говорима Црне Горе* даје се прегледан инвентар појава у говорима Црне Горе које су или већ објашњаване међујезичким додирима или се претпоставља да би се и тако могле тумачити. Указује се на присуство и карактеристике: романског супстрата, албанског адстрата, па турског и новијег романског (италијанског односно млетачког) суперстрата. Списак од тридесетак појава, које су резултат интерференције, обухвата језичке феномене свих нивоа језичке структуре, гдје су најупадљивији утицаји у домену лексикона и на фонолошком плану.

У рефератима Љатифа Муљаква *Јужнословенски суфикси — isa, — ina, — ište у албанским северним говорима* и Берба Бокаја *Неке карактеристике говора Албанаца у Црној Гори и узајамни утицаји црногорских и албанских говора* показане су интересантне међујезичке појаве које заслужују научно интересовање и сарадњу сербокроатиста и албанолога.

Драго Ђупић у реферату *Уз библиографију о говорима Црне Горе* говори о обиму и карактеру досадашњих проучавања говора Црне Горе од Вука Караџића до наших дана. Показује се да је језик Црногораца доста проучаван, али да су неопходна и даља проучавања ради попуњавања бјелина на дијалектолошкој карти Црне Горе. Он говори о зонама чији говор треба испитивати и о лингвистичким појавама које још нијесу испитане. Драгоцјен прилог реферату је библиографија говора Црне Горе са више од 520 јединица.

Асим Пецо у реферату *Црногорско-херцеговачка говорна преплитања* саопштава да су ијекавски говори зачети у зонама старе Зете, Травуније и Хума имали хомоген развитак до XIV вијека, а да крајем тога вијека, када један дио данашње Црне Горе улази у састав Босанске државе, а доцније у састав Херцеговине, наступа период када се херцеговачка говорна зона одваја од зетске и отпочиње властити еволутивни развитак; да су ранија иновациона жаришта била у зетској зони, а доцнија — у херцеговачкој, те да је то оставило трагове који се запажају у данашњим говорима на размеђи двају различитих говорних типова, у тзв. прелазним говорима.

Чедо Вуковић у реферату *Мозаик дијалеката у радионици једног писца* каже да ријеч, на прагу књижевне творевине доживљава знатан унутрашњи преображај. Писац спаја двије језичке нити: већ дату, спољну, објективну, и нову, унутрашњу, субјективну — и на особен начин рјешава питање „сукоба између језика књижевности и локалних дијалеката“ (De Sosir). Црногорски писац се не задовољава оним што могу понудити „локални дијалекти“ већ, користећи се језичким материјалом

са знатно ширег српскохрватског језичког простора, ствара своју језичку синтезу.

Реферат Далибора Брозовића *Лонгитудиналне јадранске хетеродијалекатске изоглосе* говори о многим језичким појавама у говорима дуж јадранске обале, за које предлаже термин *adriaticmi*. Аутор одређује правце њиховог простирања, могуће поријекло, језичке прераде и њихово присуство у црногорским говорима.

Александар Младеновић у реферату *О проучавању језика споменика из Црне Горе (XVI—XIX в.)* указује на резултате досадашњих истраживања народнога језика у споменицима насталим у Црној Гори у одређеном периоду. Упоредо с тим он говори и о будућим задацима: о проучавању језика разних старих писаних споменика сачуваних до наших дана, а такође и о проучавању дјела писаца из Црне Горе, која треба критички издавати уз учешће језичких стручњака.

У реферату Светозара Стијовића *О проучавању језика владике Василија Петровића* говори се, такође, о значају језика писама и других текстова и потреби да се пажљиво и подробно испитају и опишу елементи у језику овога владике, како би се — сравњењем са другим историјским изворима и са данашњом дијалекатском ситуацијом — реално оцијенио њихов значај за историјску дијалектологију.

У реферату Риста Радновића *Црногорски народни говори у језичким атласима* говори се о резултатима рада у СР Црној Гори у области лингвистичке географије, тј. о раду на црногорским секторима лингвистичких атласа: Општесловенског лингвистичког атласа, Европског лингвистичког атласа, Општекарпатског дијалектолошког атласа и Српскохрватског дијалектолошког атласа. Уз то, формулишу се неки предлози о даљем дијалектолошком раду и о нужности побољшања услова за рад у области језика уопште.

У реферату Милије Станића *Распрострањеност дужина тина мјслити и сл. у црногорским народним говорима* ријеч је о дијалекатском карактеру неких дужина, одређују се ареали њиховог простирања у Црној Гори, а праћење кретања ових дужина помаже праћењу миграционих струјања становништва по теренима српскохрватског језика.

Невенка Гошић у реферату *Предакценатски квантитети у српскохрватским говорима* расправља о двојним интонационим компонентама у склопу једне акценатске ријечи у нашим народним говорима, што неће бити резултат укрштања различитих акценуација већ слика одређеног степена развитка акценуације тих говора.

У рефератима Срђана Мусића *Романске посућенице у говорима Црне Горе* и Едине Алирејсовић *Неколико црногорско-херцеговачких паралелизама романског поријекла* говори се о

присуству романизама у говорима Црне Горе, односно Херцеговине, о густини њиховог јављања у појединим говорним зонама, о њиховом поријеклу с обзиром на вријеме и услове настанка, што је условљавало и њихову слојевитост и разне специфичности. Најзад говори се о потреби даљих проучавања романизама нарочито у унутрашњости, гдје су мање испитивани.

У реферату Радмила Маројевића *Методолошка питања ономастичких истраживања (црногорска ономастика на компаративно-историјском плану)* — дају се методолошка упутства с упоредно-историјског аспекта о проучавању ономастичког материјала (топонимија и антопонимија) Црне Горе. При том, објашњава се поријекло низа топонима.

У зборнику са скупа наћи ће се и тада непрочитани, накнадно достављени, реферати Јосипа Хама *Црногорско т, ђ + + јат ≥ њ, ђ* и Јелисавете Суботић *Суфикс — Ј у неким мјесним именима Његошеве Црне Горе*.

Објављивањем овог зборника радова добиће се на једном мјесту врло комплетна информација и компетентна оцјена досадашњег рада из једне научне области (дијалектологија) која је дошла до степена развоја када је врло битно одредити основне правце даљих истраживања. Највећи број прилога у потности се уклапа у ту основну идеју Савјетовања, на којем су окупљени најкомпетентнији научници из ове научне области, чији радови показују изузетну обавијештеност, акрибичност и професионалност.